

Klasifikace speciální pedagogiky

-
- Psychopedie – speciální pedagogika osob s mentálním postižením
 - Somatopedie – speciální pedagogika osob s tělesným postižením a mládeže nemocné a zdravotně oslabené
 - Logopedie – speciální pedagogika osob s narušenou komunikační schopností
 - Surdopedie – speciální pedagogika osob se sluchovým postižením

-
- Oftalmopedie – speciální pedagogika osob se zrakovým postižením
 - Etopedie – speciální pedagogika osob s poruchami chování
 - Speciální pedagogika osob s kombinovaným postižením
 - Speciální pedagogika osob s parciálními nedostatky

-
- Cíl
 - Společný znak
 - Druhy postižení
 - Stupně postižení
 - Vývojové zvláštnosti
 - Faktory ovlivňující socializaci

Psychopedie

- **Cíl:**
- **dosažení maximálního stupně rozvoje osobnosti jedince s mentálním postižením a jeho integrace do společnosti.**

Mentální postižení

Mentální retardace (společný znak)

- (z lat. Mens, 2.p. mentis = mysl, retardare = zdržet, zaostávat)
- Mentální retardace je stav charakterizovaný především celkovým snížením intelektových schopností, který vzniká v průběhu vývoje jedince a je ovlivňován mnohými faktory. Jsou mezi nimi faktory biologické, psychické a sociální

Mentální retardace

- je stav charakterizovaný celkovým snížením intelektových schopností, které v sobě zahrnují schopnost myslet, učit se a přizpůsobovat se svému okolí.
- je stav charakterizovaný celkovým snížením intelektových schopností, které v sobě zahrnují snížení kognitivních, řečových, pohybových a sociálních schopností s prenatální, perinatální a postnatální etiologií.

- Definice MR UNESCO 1992: „Mentální retardace není nemoc, je to spíše stav, charakterizovaný celkovým snížením intelektových schopností, který vzniká v průběhu vývoje jedince a je obvykle provázen poruchami adaptace, to je nižší schopností orientovat se v životním prostředí. Nedostatek v adaptaci na prostředí souvisí také se zpomaleným, zaostávajícím vývojem, s omezenými možnostmi vzdělávání a s nedostatečnou sociální přizpůsobivostí.

Druhy mentální retardace :

- vrozená mentální retardace (dříve oligofrenie)
- získaná mentální retardace (demence)

Klasifikace mentální retardace podle 10. revize MKN – stupně MR

■ lehká MR	IQ 69-50	F 70
■ střední MR	IQ 49-35	F71
■ těžká MR	IQ 34-20	F72
■ hluboká MR	IQ 19 a níže	F73
■ jiná MR		F78
■ nespecifikovaná MR		F79

Vývojové zvláštnosti dětí s mentální retardací

- jsou samy méně aktivní ;
- opoždění psychomotorického vývoje
- opožděn bývá začátek řeči a pomalý je i její vývoj
- vnímání je zkreslené a nedokonalé ;
- projevuje se malá schopnost zobecňování a značná závislost poznávacích procesů na konkrétních předmětech ;
- oslabena je schopnost emocionální a volní ;

Demence

- je úbytkem kognitivních funkcí, především inteligence a paměti, porucha emotivity. Postupně dochází k celkovému narušení osobnosti.
- Vzniká na základě organické poruchy CNS. Nejčastější je demence u Alzheimerovy choroby a ischemicko-vaskulární demence (dříve nazývaná arteriosklerotická).

Faktory ovlivňující socializaci osob s mentální retardací

- Osoby s mentálním postižením mohou být v oblasti socializace handicapovány
 - vlastním primárním defektem
 - z něj vyplývajícím nedostatkem zkušeností

-
- chování je způsobem komunikace, kdy sdělují o sobě důležité informace
 - většinou jsou schopni zvládnout některé základní normy chování, jednoduché komunikační dovednosti a sociální návyky
 - menší empatie při komunikaci s mentálně postiženými
 - zvýšení agresivity –důsledkem stresujícího působení sociálního prostředí, v němž se obtížně orientují

Zajímavé odkazy

- <https://pedagogika.skolni.eu/specialni-pedagogika/psychopedie/#1>
- <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/484995/omezuje-je-mentalni-retardace-i-downuv-syndrom-tomas-i-tereza-ale-nasli-praci.html>

Somatopedie

- je vědní obor speciální pedagogiky, který se zabývá výchovou a vzděláním a komplexní péčí o jedince s tělesným postižením, zdravotním oslabením a chronickým onemocněním.

Společným znakem – **porucha mobility**

- **mobilita** - schopnost pohybů kosterního svalstva (příčně pruhovaného), která člověku umožňuje pohyb těla v prostoru, pracovní a sportovní výkon
- Stupně poruch hybnosti:
 - Mobilní
 - Částečně mobilní
 - Imobilní

Druhy tělesných postižení

- podle postižené části těla

- **obrnny centrální a periferní**
 - **se týkají centrální (mozek a mícha) a periferní (obvodové nervstvo) nervové soustavy**
 - **dělí se na**
 - **parézy (částečné ochrnutí)**
 - **plégie (úplné ochrnutí)**

MO, LMD, mozkové záněty, nádory, mozkové
příhody, traumatické obrny, obrna míchy, degenerativní
onemocnění mozku.....

■ **Deformace**

- vrozené nebo získané vady, které se vyznačují nesprávným tvarem některé části těla
 - skoliózy a kyfózy
 - nesprávný vývoj kyčelního kloubu

■ **Malformace**

- patologické vyvinutí různých částí těla, nejčastěji končetin

■ **Amputace**

- je umělé odnětí části končetin od trupu

Vývojové zvláštnosti dětí s poruchami hybnosti

- je příliš dlouho odkázáno na podněty, které mu zprostředkují dospělí ;
- zužuje se jejich možnost smyslového poznání a vytváření představ ;
- při postižení horních končetin dělá potíže prostý úchop ;
- jsou snadno unavitelné, pozornost je kratší;
- obtížně se rozvíjí řeč;
- opožděný vývoj řeči ztěžuje jejich dorozumívání se sociálním okolím;

Faktory ovlivňující socializaci osob s tělesným postižením

- podnětová deprivace, omezené zkušenosti (příp.infantilismus)
- vztahují se k nim obyčejně nižší očekávání
- častější závislost na intaktní populaci
- nápadné změny a odlišnosti
- předsudky (které je hodnotí např.jako špatné, zákeřné, zlomyslné, omezené)
- projevují někdy zvýšený zájem o lidské osudy a problémy

Zajímavé odkazy

- <https://pedagogika.skolni.eu/specialni-pedagogika/somatopedie/>
- <https://www.biomag.cz/detska-mozkova-obrna/>
- <https://www.youtube.com/watch?v=S7PD0e4l3os>
- https://www.youtube.com/watch?v=1E5jEI2N_r8

Logopedie (z řec.logos = slovo, řeč; paidea = výchova)

- Je obor speciální pedagogiky, který se zabývá výchovou, vzděláváním a socializací osob s narušenou komunikační schopností, také prevencí tohoto narušení.

Společný znak – **narušená komunikační schopnost**

- Komunikační schopnost je narušená tehdy, jestliže některá jazyková rovina jeho projevů (případně několik rovin současně) působí rušivě vzhledem k jeho komunikačnímu záměru.

Druhy NKS

- vývojová nemluvnost
- získaná orgánová nemluvnost
- získaná psychogenní nemluvnost
- narušení zvuku řeči
- narušení fluence (plynulosti) řeči
- narušení článkování řeči
- narušení grafické stránky řeči
- symptomatické poruchy řeči
- poruchy hlasu
- kombinované vady a poruchy řeči

Vývojové zvláštnosti dětí s narušeným vývojem řeči

- opožděný začátek vývoje řeči
- chudá slovní zásoba, převaha pasivní slovní zásoby nad aktivní
- dysgramatismus
 - impresivní forma
 - expresivní forma
- opoždění psychomotorického vývoje
- vadná výslovnost

Faktory ovlivňující socializaci osob s NKS

- Vyplývají ze vzájemných vztahů sdělovacího procesu (myšlení.....)
- NKS omezuje člověka v lidských vztazích.
- Neschopnost vyjadřovat se mluvenou řečí - společenská izolace.
- Povahové a duševní aberace (kognitivní oblast, emocionální.....)
- Omezuje se možnost výchovy a vzdělání - možnosti pracovní.

Zajímavé odkazy

- <https://pedagogika.skolni.eu/specialni-pedagogika/logopedie/>

Surdopedie

(z lat. surdus = hluchý; z řec. paidea = výchova)

- Je speciálně pedagogická disciplína, která se zabývá studiem zákonitostí vývoje, výchovy, vzdělávání a socializace osob s vadami či poruchami sluchu (osob nedoslýchavých a neslyšících).

Klasifikace sluchových vad:

- Vrozené
- Získané
- Periferní vady sluchu
- Centrální vady sluchu

Stupně sluchových vad:

- Nedoslýchavost
- Zbytky sluchu (praktická hluchota)
- Hluchota (totální hluchota)

- Ohluchlost
 - prelingvální ztráta sluchu
 - postlingvální ztráta sluchu

Důsledky sluchových vad:

- V oblasti :
 - poznávací (pocity, zvuky, představy)
 - vztahu k prostředí (zejména sociálnímu)
 - osobnosti (charakter, emotivní a volní sféra)

Vývojové zvláštnosti dětí se sluchovým postižením

- je ochuzeno o sluchové podněty
- opoždění citového vývoje neslyšících dětí
- opoždění motorického vývoje (okulomotoriky)
- vážne přirozená separace od matky,
- sluchová vada, obzvlášť lehčího stupně, může dlouho unikat naší pozornosti;
- nevyvíjí se řeč; následně se nevyvíjí pojmové myšlení, usuzování, abstrakce ;
- neschopnost dorozumět se vyvolává u dítěte zlostnou a vzdorovitou odezvu;
- dochází často k psychické deprivaci ;

Socializaci osob se sluchovým postižením závažně ovlivňují tyto faktory:

- obtížně chápou, jaké chování je žádoucí, co je dovoleno a co zakázáno
- neorientují se v sociálních situacích
- nevědí, co si o jejich chování myslí druzí lidé (často je to ani nezajímá)
- mají potíže s pochopením pocitů, názorů a postojů jiných lidí - hůře se orientují v mezilidských vztazích
- nevěří slyšícím lidem, protože jim nerozumí
- mají potíže v sebeovládání

Zajímavé odkazy

- <https://pedagogika.skolni.eu/specialni-pedagogika/surdopedie/>

Oftalmopedie

Z řec. oftalmos = oko; paidea = výchova

- Zkoumá specifika výchovy, vzdělávání, socializace a enkulturace zrakově postižených
- Používá se termín **tyflopédie** (tyflos = slepý; paidea=výchova)

Typy zrakového postižení:

- ztráta zrakové ostrosti (refrakční vady)
- postižení šíře zorného pole (trubicovité vidění)
- okulomotorické poruchy (strabismus)
- problémy se zpracováním zrakových podnětů (kortikální slepota)
- poruchy barvocitu (barvoslepost)

Stupně zrakového postižení:

- **Poruchy binokulárního vidění** (omezené zrakové funkce jednoho oka):
 - Amblyopie (tupozrakost),
 - Strabismus (šilhavost)

- **Slabozrakost**
- **Zbytky zraku**
- **Slepota**

Vývojové zvláštnosti dětí s těžkým zrakovým postižením

- chybí zpětná zraková kontrola – pozdější úsměv, řeč, rozvoj motoriky.....
- nejčastěji reagují pouze na matčin hlas
- orientace směrem ke zvuku je opožděná, nevidomé dítě sahá po tom, co slyší, teprve na konci 1. roku;
- pocit nejistoty, méně zkoumavého chování;
- sluchové a hmatové vnímání se stává citlivější a diferencovanější ;

Socializaci osob se zrakovým postižením závažně ovlivňují tyto faktory:

- nedostatečnost vizuálního kontaktu
- neschopnost vnímat neverbální komunikační signály
- omezení možnosti učit se nápodobou
- potíže s orientací v neznámém prostředí

Zajímavé odkazy

- <https://pedagogika.skolni.eu/specialni-pedagogika/oftalmopedie/>

Speciální pedagogika osob s parciálními nedostatky

- Se zabývá osobami se specifickými poruchami učení, chování a pozornosti

Společný znak - poruchy učení, chování, pozornosti

■ Specifické poruchy učení

- se projevují zřetelnými těžkostmi při nabývání a používání takových schopností, jako je mluvení, porozumění mluvené řeči, čtení, psaní, počítání a ostatní matematické schopnosti.
- neschopnost dítěte integrovat více mentálních funkcí k jednomu učebnímu cíli.

Druhy SPU

- dyslexie
- dysgrafie
- dysortografie
- dyskalkulie
- dyspraxie
- dysmúzie
- dyspinxie
- neverbální poruchy učení

Zajímavé odkazy

- <https://pedagogika.skolni.eu/specialni-pedagogika/specificke-poruchy-uceni/>

Specifické poruchy chování

■ Dříve:

- Lehká dětská encefalopatie – LDE
- Lehká mozková dysfunkce

■ Dnes:

- Porucha pozornosti s hyperaktivitou (ADHD)
 - nepozornost
 - hyperaktivita
 - Impulsivita (vznětlivost, neklid s tendencí rychle reagovat, podléhání okamžitým nápadům)

Společný znak – specifické poruchy chování (vyplývající z SPU)

- Nápadnosti v chování
 - Obranné a vyhýbavé mechanismy (stále se zvyšující tlak na dítě - odmítání práce pro školu).
 - Kompenzační chování – nemohou-li být úspěšní, šokují, zlobí, vytahují se.
 - Agresivita a projevy nepřátelství (reakce na napětí způsobené trvalým neúspěchem)
 - Úzkostné stažení do sebe.

Etopedie

(z řec. éthos = mrav; paidea = výchova)

- Se zabývá poznáváním, výchovou, vzděláváním osob, které se v důsledku biologických, psychologických a sociálních příčin, dostaly do problémů s normami našeho světa.
- Norma - všeobecně uznávané pravidlo mluvené nebo psané, podporované většinou společnosti.
 - Mravní, morální, právní

Společný znak

- nežádoucí projevy chování
- nerespektování ustálených společenských norem

Klasifikace

■ podle věku

- 6-15 let - dětská delikvence (popř. prekriminalita)
- 15-18 let - juvenilní delikvence (delikvence mladistvých)
- po 18tém roce - kriminalita dospělých

■ podle stupně společenského narušení

- disociální (nesprávné návyky)
- asociální (porušení morálky a etických pravidel společnosti)
- antisociální (delikvence a trestné činy, porušení právních norem)

■ podle symptomů agresivity

- agresivní (šikana, násilí)
- neagresivní (útěky, lhaní)

Klasifikace podle světové organizace WHO

- poruchy agresivního charakteru (šikana, násilí, agresivita)
- opoziční vzdor dítěte
- nesocializovatelnost
- fóbické poruchy
- poruchy ve vztahu k rodině
- poruchy příchyllosti vyplývající z nesprávně utvořených primárních vazeb a další.

Zajímavé odkazy

- <https://pedagogika.skolni.eu/specialni-pedagogika/etopedie/>

Speciální pedagogika osob s kombinovaným postižením

(z lat. combinatio = spojení, slučování)

- Za postiženého vícenásobným postižením se považuje dítě (žák) postižený současně dvěma nebo více na sobě kauzálně nezávislými druhy postižení, z nichž každé by jej vzhledem k hloubce a důsledkům opravňovalo k zařazení do speciální školy příslušného typu.

Skupiny žáků s vícenásobným postižením

- Žáci s mentální retardací (je determinujícím faktorem pro nejvýše dosažitelný stupeň vzdělání a výchovy).
- Žáci s kombinací vad tělesných, smyslových a vad řeči.
 - Specifickou skupinu tvoří děti hluchoslepé.
- Žáci s autismem a s autistickými rysy.

- Hluchoslepota je vrozená nebo získaná.
-

- Osoby s hluchoslepotou jsou rozlišovány do 4 základních skupin:
 - osoby se souběžným postižením zraku a sluchu od narození nebo raného dětství
 - nevidomí od narození nebo raného dětství se získaným postižením sluchu
 - neslyšící od narození nebo raného dětství se získaným postižením zraku
 - osoby se získaným postižením zraku a sluchu během života, které má významný funkční dopad

Pervazivní vývojové poruchy (*poruchy autistického spektra*) – autismus, autistické rysy

- Pervazivní (všepronikající) – vývoj dítěte je narušen do hloubky v mnoha směrech.
- V důsledku vrozeného postižení mozkových funkcí, které umožňují komunikaci, sociální interakci a symbolické myšlení (fantazii) dochází ke snížené schopnosti (až neschopnosti) vyhodnocovat informace stejným způsobem, jako děti stejné mentální úrovně.
- Syndromy, které tvoří jednotlivé nozologické jednotky, se liší značnou variabilitou symptomů.

Společný znak

- Dítě vnímá, prožívá a chová se jinak než děti stejné mentální úrovně.
- Klíčovými oblastmi pro stanovení diagnózy je tzv. **triáda poškození – potíže v sociálním chování, komunikaci a představivosti**.
- Projevuje se v prvních letech života a projevy se mění s věkem dítěte.

Nespecifické variabilní rysy autismu

- Percepční poruchy
- Odlišnosti v motorickém vývoji a projevech
- Emoční reaktivita
- Adaptabilita
- Problémy v chování

Klasifikace (Thorová,K., 2006)

■ MKN – 10 (WHO, 1992)

- Dětský autismus
- Rettův syndrom
- Jiná dezintegrační porucha v dětství
- Aspergerův syndrom
- Atypický autismus
- Jiné pervazivní vývojové poruchy
- Pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná
- Hyperaktivní porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby

■ DSM – IV (1994)

(pro praxi srozumitelnější)

- Autistická porucha
- Rettův syndrom
- Dětská dezintegrační porucha
- Aspergerova porucha
- Pervazivní vývojová porucha dále nespecifikovaná

- Není ekvivalent